

Heydər Əliyev-100

Bu gün adı Azerbaycanın özü qədər əbədi olan müstəqil dövlətimizin qurucusu Heydər Əliyevin mayın 10-da 100-cü ildönümü ilə bağlı Azerbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 29 sentyabr 2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə 2023-cü ilin ölkəmizdə "Heydər Əliyev İli" elan edilməsi ulu öndərin xalq qarşısında misilsiz xidmətlərinə verilən yüksək dəyərdir. Xalqımız ulu öndərimizin 100 ili daha möhtəşəm və böyük təntənə ilə qeyd edir. Ulu Öndərin müdrik və uzaqqorən idarəciliyi sayəsində Azerbaycan bu gün xarici siyasetində etibar və sabitlik amili kimi çıxış edən, iqtisadi inkişaf və sosial rifah yolunda metin adımlarla irəliləyən, demokratik təsisatların təşəkkül tapıldığı müasir ölkədir. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin Azerbaycana rəhbərliyi dövründə xalqın min illərlə arzusunda olduğu niyyətlər gerçəye çevrilib, müstəqil Azerbaycanın davamlı inkişafı təmin edilib. Məhz Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi siyasi kurs nəticəsində Azerbaycan özünün geostrateji, iqtisadi və mədəni potensialından istifadə edərək Şərqlə Qərb arasında etibarlı körpü rolunu oynamış və onu dönyanın en dinamik inkişaf edən ölkələrindən birine çevirmişdir. Ulu öndərimizin müəyyənləşdirdiyi xarici siyaset nəticəsində ölkəmiz diplomatik müstəvidə Ermənistani künce sıxışdırı və beynəlxalq təşkilatların qəbul etdiyi sənədlərdə Azerbaycanın ərazi bütövlüyü tanınır. 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində qazanılan Qələbənin əsasında məhz ulu öndərimizin əsasını qoyduğu uzaqqorən siyaset dayanır.

Bütün bunlar isə, ulu öndərin en laiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə millet atası Heydər Əliyevin Azerbaycanın ərazi bütövlüğünün bərabər edilməsi vəsiyyətini gerçəkləşdirdi. Sentyabrın 27-də Ermənistanın hərbi təxribatlarına qarşı eks-hükum əməliyyatı ilə başlayan və noyabrın 10-da düşmənin təslim olması ilə nəticələnən ikinci Qarabağ müharibəsində Azerbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev xalqımızın çağdaş tarixinə möhtəşəm zəfər salnaməsini yazdı. Azerbaycan misilsiz Qələbə qazandı. Bu qələbə müstəqil dövlətimizin gücünü, ölkəmizin qüdrətini, xalqımızın döyüş ruhunu, qələbə əzminin dönyaya bir daha təqdim etdi. Və en əsas odur ki, bütün dünya Azerbaycanın bir dövlət olaraq gücünün bir daha fərqliyə oldu. Dünya Azerbaycan Respublikasının Prezidenti canab İlham Əliyevin siyasi, diplomatik hazırlığına, bacarıqlı dövlət rəhbəri, Müzəffər Ali Baş Komandan, yenilməz Sərkərdə olduğuna bir da-ha əmin oldu, xalqımızın vətənpərvərliyini, milli birliyini gördü. Beynəlxalq aləm ordumuzun rəşadətinə, əsgərlərimizin ığidliyinə şahidlik etdi. Biz də özümüzü xoşbəxt hesab edirik ki, Azerbaycan tarixində son yüzilliklərin en parlaq qələbə tarixinin canlı şahidləri olduq. Gələcək nəsillərin keçmişə boylananda hər zaman böyük qürur hissi ilə xatırlayacağı günlərin canlı şahidlərinə çevrildik. Eyni zamanda, haqq davamızın nəticəsi olan bu qələbə xalqımızı daha da bütövləşdirdi, mübariz etdi, milli həmrəyliyimizi gücləndirdi. 44 günlük müqəddəs savaş dövlətimizin və xalqımızın iftixar ünvanına çevrildi. Milli tariximiz nə qədər oxusaq da, gözəl bilsək də, ona hər zaman sadıq qalsaq da, Qarabağsız bu tarix, sanki tam deyildi. Məhz belə bir mənəvi boşluğu Ali Baş Komandanın böyük cəsəreti, qətiyyəti, Müzəffər Ordumuzun böyük ruh yüksəkliyi, döyüş hazırlığı tamamladı. Azerbaycan, sadəcə, torpaqlarımızın işgaldən azad olunması ilə kifayətlənmədi,

Ulu Öndər Heydər Əliyev və Azerbaycan dilinin inkişafı

eyni zamanda, ümummilli məsələlərdəki həmrəyiyini, xalqımızın parlaq gələcəyi-ni bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Ölkə başçısının uğurlu rəhbərliyi, hərbi sahədə yeniliklərin tətbiq edilməsi, hərbi texniki bazanın möhkəmləndirilməsi tarixi zəfərin, tarixi Qələbənin qazanılmasında əsas amil oldu.

HEYDƏR ƏLİYEV AZƏRBAYCANI İNKİŞAF VƏ YÜKSƏLİŞ YOLUNA UCALDIB

Ölkəmizə 34 ildən çox rəhbərlik etmiş Azerbaycan Ulu Öndəri Heydər Əliyev nəinki içtimai, siyasi, sosial, eləcə də iqtisadi sahədə kifayət qədər həllədici addımlar atmışdır. Heydər Əliyev Azerbaycan iqtisadiyyatının inkişafında böyük və müstə-na rolu olan əvəzsiz şəxsiyyətdir. Çünkü müstəqillik əldə edildikdən sonra fəaliyyət göstərən naşı hakimiyyətlər Azerbaycanı demək olar ki, xarici qüvvələrin ixtiyarına buraxmışdır. Bu isə ölkəmizin dünya xəritəsində silinməsi təhlükəsini belə ortaya qoymuşdu. Azerbaycan xalqını və ölkəni isə belə ağır vəziyyətdən yalnız Heydər Əliyev fenomeni çıxardı və 1993-cü il 15 iyunda ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə qayıdışı xilasın ilkin mərhələsi kimi qiymətləndirilməyə başlanıldı. Əbəs yera deyil ki, Azerbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərem İlham Əliyev qeyd etdiyi kimi: "Belə bir çətin anda, çətin dövrde xalqımızın müdrikliyi bir daha özünü göstərdi. Xalqın təkidi və tələbi ilə Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev Azerbaycana qayıtdı, xalq onu Prezident seçdi və ondan sonra ölkəmizin inkişaf dövrü başlandı. Bütün xoşa-gelməz meyllərə son qoymadı, sabitlik, iqtisadi

mai asayıb bərqrər olundu, qeyri-qanuni silahlı dəstələr tərəsilə edildi. Bir sözə, Azərbaycan inkişaf yoluna qədəm qoyma".

Heydər Əliyevin uzaqqorən siyaseti və gərgin fəaliyyəti nəticəsində, ağır şartlara baxmayaraq, ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafı və dünya təsərrüfatı sistemine integrasiyası sahəsində çox böyük nailiyətlər əldə olundu. Ən əsası isə bu dövrə ölkəmizdə aparılan müstəqil dövlət quruculuğu prosesinde iqtisadi İslahatların və inkişafın mahiyyət etibarı ilə yeni bir modeli - Azerbaycan modeli yaradıldı. Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə iqtisadi İslahatların mühüm istiqaməti olan özəlşəxir prosesi uğurla həyata keçirildi, 1996-cı ildən ümumi daxili məhsul istehsalı ilbəil artmağa başladı, respublikada görülen təxiresalınmaz tədbirlər nəticəsində iqtisadiyyatda tənəzzülün qarşısı alındı və beləliklə, 1994-1995-ci illərdə bugünkü nailiyətlərin əldə olunmasının təməli qoymuldu. Hazırda həmin tarixi dövrü təhlil etdikdə onu sabitləşmə dövrü kimi səciyyələndirmək olar. Məhz həmin illərdə geriləmənin qarşısı alındı və 1996-cı ildən etibarən dırçılış dövrü başladı. Bir sıra istehsal sahələrində geriləmənin sürəti azaldılmış, bəzi hallarda isə bu meyl tamamilə dayandırılmış, hasilat sənayesi ilə yanaşı, qeyri-neft sektorlu da inkişaf etdirilmişdir. Sənayenin inkişafı ilə yanaşı Heydər Əliyev respublikada kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsinə de xüsusi diqqət yetirirdi. Məhz bu diqqətin nəticəsində respublikada 40-dan çox normativ-hüquqi akt qəbul edilmiş, kənd təsərrüfatı məhsullarının satışında qiymətlər tam sabitləşmiş, idxal-ixrac əməliyyatlarında bütün maneeler aradan qaldırılmışdır. Ölkəmizin iqtisadi artım sürəti 1995-ci ildən başlayaraq MDB üzrə orta göstericidən xeyli yüksək olmuşdur. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin əsasını qoymuğu ve

Prezident İlham Əliyev tərəfindən daha da inkişaf etdirilən strateji kurs Azerbaycanı zirvələrə doğru gedən ölkələr qrupunda öncül mövqeye çıxarmışdır. Ölkənin inkişaf səviyyəsində ciddi kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri baş vermiş və verməkdə davam edir.

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN DİLİNİN İNKİŞAFI

Hər bir xalqın varlığını təsdiq edən ana dili ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin fealiyyətində başlıca amil oldu. Çünkü ana dili hər bir xalqın varlığını təsdiq eden başlıca amildir. Ana dili hər bir xalqın milli sərvəti, həmin xalqın varlığının təsdiqidir. Azerbaycan dili də Azerbaycan xalqının milli sərvətidir və xalqımız, millətimiz tarix durduqca bu sərvətin qayğısına qalmalı və dilimizi gələcək nəsillərə ötürməlidir. Azerbaycan dilinin bugünkü inkişaf səviyyəsi xalqımızın dönyanın en qədim xalqlarından biri olduğunu təsdiqləyir. Lakin Azerbaycan dilinin yaxın keçmişdə ciddi sınaqlarla üzəşdiyini de unutmaq olmaz. Belə ki, çar Rusiyasının ruslaşdırma siyasetindən sonra 1918-1920-ci illərdə Azerbaycan Xalq Cümhuriyyətinin mövcud olduğu qısa müddətde dilimiz inkişafına böyük önem verildi. Daha sonra Azerbaycanın Sovet imperiyasının tərkibində olduğunu illərdə isə, dilimizə qarşı hücumların yeni dalğası başlandı. "Sovet xalqı" formalasdırmaq adı altında müxtəlif xalqların dilini, mədəniyyətini, milli kimliyini yox etməyə yönələn siyaset Azerbaycanda da özünü göstərirdi. Belə ki, ölkədə rəsmi dövlət dili rus idi, rəsmi tədbirlərdə bir qayda olaraq rus dilində çıxışlar üstünlük təşkil edirdi.

Oxşar vəziyyət özünü radio, televiziya və mətbuatda da göstərirdi. Ölkədə elə bir psixoloji mühit yaradılmışdı ki, hətta bəzən sırvı insanlar arasında da Azərbaycan dilində danışmaq, rus dilini bilməmək qəbahət hesab olunurdu. Lakin Azərbaycan dilini sevən, ona hörmətlə yanaşan ümummilli lider Heydər Əliyev dilə münasibəti ilə hər kəsə örnek oldu.

1969-1982-ci illərdə sovet Azərbaycana rəhbərlik edən ulu öndər bir çox ziyanlıların cəsər etmədiyi halda, müxtəlif tədbirlərdə Azərbaycan dilində çıxış etməklə dilimizə verdiyi dəyeri göstərdi. O, həmçinin, rusdilli məktəblərdə Azərbaycan dilində dərsliklərin daha çox istifadəsinə dair göstərişlər də vermişdi. Bunlarla kifayətlənməyən ulu öndər 1978-ci ildə tarixi bir uğura imza atdı. Belə ki, həmin ildə qəbul olunan Azərbaycan SSR-in növbəti Konstitusiyasında ilk dəfə olaraq, rus dili ilə yanaşı, Azərbaycan dili rəsmi dil statusu əldə etdi. Azərbaycan yerli dilin rəsmi dil statusuna malik olduğu azzaylı Sovet respublikalarından biri idi. Bir sözle, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin hazırlayıb həyata keçirdiyi dil siyaseti Onun dövlət quruculuğu siyasetinin tərkib hissəsi olub. Ali məktəblər üçün yazılmış "Müasir Azərbaycan dili" dərsliklərinin Respublika Dövlət mükatatına layiq görülməsi, anadilli ədəbiyyatın inkişafı üçün hər cür şəraitin yaradılması, Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin təbliği məhz bunun nəticəsi idi.

Azərbaycan dilinin qorunması və inkişafı ilə bağlı əzaqqörən addımlar atan ümummilli liderin "Millətin milliliyini saxlayan onun dilidir" ifadəsi dərin mənə daşıyır. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra dövlətə ve xalqa yenidən rəhbərlik edən Ümummilli lider ana dili məsələsinə yeni səviyyədə - müstəqil dövlət quruculuğunu tələb etdiyi səviyyədə yanaşmağın təcrübəsini verdi. 1995-ci ildə qəbul edilən Konstitusiyada Azərbaycan dili milli dövlətçiliyimizin rəmzlərindən biri olaraq təsbit edildi. Konstitusiyanın qəbulu ərefəsində dövlət dilinin adı ilə bağlı keçirilən geniş ictimai müzakirələr Azərbaycan dilinin nüfuzunun artırılmasına təsir etdi, dövlət dilinin müstəqil dövlət üçün nə demek olduğunu əyani şəkilde göstərdi. Həmin müzakirələr sübut etdi ki, yalnız milli ictimai təfəkkür deyil, bilavasitə mütxəssislər də ana dilinin qeyd-sərtsiz "Türk dili" adlandırılmasının eleyhinədir. Hər şeydən əvvəl, ona görə ki, iki müstəqil türk mənşəli dilin hər ikisinin eyni bir adla adlandırılması özünü doğrultmur və təcrübədə onları istər-istəməz ayrı-ayrı adalarla (Azərbaycan türkcəsi - Türkiye türkcəsi) adlandırmaq lazımlı gəlir; Azərbaycan ərazisində yaşayan qeyri-türk mənşəli müxtəlif xalqlar, etnoslar "Azərbaycan dili"nin "Türk dili" adlandırılmasından hər hansı halda narahat olurlar, bir sıra qüvvələr isə bundan istifadə edərək "xırda millətçilik" hissəlerini qızışdırırlar; "Azərbaycan dili" adı artıq neçə on illərdir ki, uğurla işlənir, kifayət qədər böyük işlənmə təcrübəsine malikdir. 2001-ci ildə ümummilli liderimizin imzaladığı "Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" Fərman isə yalnız cari bir sənəd deyil, xüsusi tarixi əhəmiyyət daşıyan böyük siyasi hadisə idi. Məhz uu öndər Heydər Əliyevin yürüdüyü dil siyasetinin nəticəsində bütün dövlət və qeyri-hökumət təşkilatlarında, indiyə qədər Azərbaycan dilindən istifadə etməmiş qurumlarda dövlət dili, sözün həqiqi mənasında, bərqərar edildi. Eləcə də, latin qrafikasına kecid prosesi başa çatdırıldı. 30 sentyabr 2002-ci ildə isə Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən "Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında" Qanun təsdiq olundu. Bu sənəddə göstərilir ki, Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin dövlət dili olaraq işlədilməsini öz müstəqil dövlətçiliyinin başlıca əlamətlərindən biri sayır, onun tətbiqi, qorunması və inkişaf etdiril-

məsi qayğısına qalır, dünya azərbaycanlılarının Azərbaycan dili ilə bağlı milli-mədəni özünüfədə ehtiyaclarının ödənilməsi üçün zəmin yaradır. Bu qanun, ölkə Konstitusiyasına uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi hüquqi statusunu nizamlayır. Ötən illər ərzində isə bu qanun xeyli dərəcədə təkmilləşdirilib.

ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN QƏRARİ İLƏ 1 AVQUST TARİXİ HƏR İL AZƏRBAYCAN ƏLİFBASI VƏ AZƏRBAYCAN DİLİ GÜNÜ KİMİ QEYD OLUNUR

Yeri gəlmışkən, ümummilli lider Heydər Əliyevin 2001-ci il avqustun 9-da imzaladığı Sərəncama əsasən avqustun 1-i respublikamızda Azərbaycan Əlibəsi və Azərbaycan Dili Günü kimi qeyd edilir. Bu, Azərbaycan dili tarixində əlamətdar, ənəmlə hadisədir. Bundan əlavə, qəbul edilən digər Fərman və sərəncamlar əsasında dilimizin inkişafı, ana dilində təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atılıb. Ulu öndər

müxtəlif ölkələrdəki diaspor nümayəndələrimizlə görüşlərində dəfələrlə vurgulayıb ki, hansı ölkədə yaşamasından asılı olmayaraq hər bir azərbaycanlı öz ana dilini, milli adət-ənənələrini unutmamalıdır. "Nə yaxşı ki, Azərbaycan dili bütün tələblərə cavab verir. Daha doğrusu, onun böyük potensialı imkan verib ki, o, artıq dünya dilleri içərisində öz layiqli yerini tutmuşdur", - ifadəsi də böyük öndərimizə məsusdur.

ULU ÖNDƏRİMİZİN DİL SIYASƏTİ UĞURLA DAVAM ETDİRİLİR

Ümummilli lider Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi dil siyasetini bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev uğurla davam etdirir. Latin qrafikasında kütləvi nəşrənin meydana çıxmazı bunun parlaq göstəricisidir. Ümumiyyətə, Azərbaycan xalqının Ümummilli liderinin siyaseti Azərbaycanda ana dilinin - ümumxalq dilinin tərəqqisi üçün elə bir tarixi şərait yaratdı ki, biz həmin siyasetin uzun illər uğurla davam edəcəyinə tam əminik. Təqdirəlayiq haldır ki, ümummilli liderin ideyalarını layiqinə yerinə yetirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev doğma dilimizə, milli adət-ənənələrimizə, qədim mədəniyyətimizə böyük həssaslıqla yanaşır. Azərbaycan

ədəbiyyatını, azərbaycanlı düşüncəsinə əks etdirən sanballı əsərlərin latin qrafikasında yenidən nəşr edilməsi məhz dövlət başçısının təşbbüsü ilə baş tutdu. Prezidentin 2004-cü il yanvarın 12-də imzaladığı "Azərbaycan dilində latin qrafikası ilə kütləvi nəşrərin həyata keçirilməsi haqqında" Sərəncamı, həm də, əlifba ilə bağlı problemləri tamamile həll etdi. Bunun da nəticəsində kütləvi nəşrərin latin qrafikasına keçirilməsi təmin olundu. Dövlət başçısının sonraki sərəncamları əsasında isə 150 cildlik "Dünya ədəbiyyatı kitabxanası", 100 cildlik "Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanası", 100 cildlik "Azərbaycan ədəbiyyatı kitabxanası" seriyasından olan yəni nəşrələr respublika kitabxana şəbəkəsinin latin qrafikalı ədəbiyyat fondunu zənginləşdirdi. Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi mühüm və uğurlu tədbirlərdən biri də 2004-cü il 13 yanvar tarixində imzaladığı "Azərbaycan milli ensiklopediyasının nəşri haqqında" Sərəncam oldu. Prezident İlham Əliyev milli xüsusiyyətlərimizin saxlanmasında ana dili və ədəbiy-

yatımızın başlıca amillərdən olduğunu dəfələrlə diqqətə çəkərək deyib: "Bizi millet kimi qoruyub saxlayan məhz dilimiz, ədəbiyyatımız, tariximiz, ənənələrimizdir".

Ölkə başçısı, həmçinin, 2012-ci il mayın 23-də "Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Programı haqqında" Sərəncam imzalayıb. Sərəncamda deyilir: "Son dövrlərdə müasir Azərbaycan ədəbi diliñin tükənməz imkanlarından lazımlıca və düzgün istifadə edilməməsi diqqət çəkir. Ədəbi dilimizin özünəməxsus inkişaf qanuna uyğunluqlarına xələl gətire bileyək yad ünsürlərin üzə çıxarılması və qarşısının alınması istiqamətində mütəxəssislər heç də həmişə çeviklik nümayiş etdirə bilirlər. Nəticə etibarile dövlət dilimizin tətbiqi sahəsində bir sıra problemlər özünü qabarlıq şəkildə bürüze verir".

Bələliklə, minilliklər boyu formalaşan və bu günümüze gəlib çatan Azərbaycan dili xalqımızın qədimliyinin simvolu, qurur mənbəyidir. Bu gün müstəqil bir dövlətimizin mövcudluğu dilimizin qorunması, dünya dilleri içərisində layiqli yer tutması baxımından vacib tarixi imkandır. Məhz Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoymuş dil siyaseti bu sahədə əldə etdiyimizi uğurların əsasını təşkil edir.

RƏFIQƏ KAMALQIZI